

Finančné transakcie systému národných účtov ESA 2010 (1.)

Financial transaction of the system of national accounts ESA 2010 (1.)

Zuzana STARÍČKOVÁ

Abstrakt

Finančné transakcie sú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami. Finančná transakcia medzi inštitucionálnymi jednotkami predstavuje súčasný vznik alebo zánik finančného aktíva a jeho protihodnoty na strane pasív alebo zmena vlastníctva finančného aktíva alebo prevzatie záväzku. V tomto príspevku uvidíme všeobecné charakteristiky finančných transakcií, ktoré predstavujú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami v rámci systému národných účtov ESA 2010.

Kľúčové slová: Finančná transakcia, finančné aktíva, oceňovanie, finančný účet

Abstract

Financial transactions are transactions with financial assets and liabilities between resident institutional units as well as between them and non-resident institutional units. A financial transaction between institutional units is a simultaneous creation or liquidation of a financial asset and the counterpart liability, or a change in ownership of a financial asset, or an assumption of a liability. In the article we present the general characteristics of financial transactions that represent transactions with financial assets and liabilities between resident institutional units as well as between them and non-resident institutional units within the system of national accounts ESA 2010.

Key words: Financial transaction, financial assets, valuation, financial account

V tejto časti príspevkov podrobnejšie rozoberieme všeobecné charakteristiky finančných transakcií, ktoré predstavujú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami. v rámci systému národných účtov ESA 2010.

1. Všeobecná charakteristika finančných transakcií

Finančné transakcie (FT) sú transakcie s finančnými aktívami (FA) a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami. Za finančnú transakciu medzi inštitucionálnymi jednotkami sa považuje súčasný vznik alebo zánik finančného aktíva a jeho protihodnoty na strane pasív alebo zmena vlastníctva finančného aktíva alebo prevzatie záväzku.

Medzi všeobecné charakteristiky finančných transakcií patria:

- ❖ Finančné aktíva, finančné pohľadávky a záväzky
 - ❖ Podmienené aktíva a podmienené pasíva
 - ❖ Zaznamenanie záruk v systéme
 - ❖ Kategórie finančných aktív a pasív
 - ❖ Súvahové účty, finančný účet a ostatné toky
 - ❖ Oceňovanie
 - ❖ Zaznamenávanie finančných transakcií v čistej a hrubej hodnote
 - ❖ Konsolidácia
 - ❖ Očistenie
 - ❖ Účtovné pravidlá pre finančné transakcie
 - ❖ Finančná transakcia so zodpovedajúcou súvzťažnou transakciou vo forme bežného alebo kapitálového transferu
 - ❖ Finančná transakcia so súvzťažnou transakciou vo forme dôchodku z majetku
 - ❖ Čas zaznamenania finančných transakcií a im zodpovedajúcich súvzťažných transakcií
 - ❖ Finančný účet „od koho komu“
- ***Finančné aktíva, finančné pohľadávky a záväzky***

Finančné aktíva pozostávajú zo všetkých finančných pohľadávok, majetkových účastí a zlata v prútoch, ktoré je zložkou menového zlata. Finančné aktíva sú uchovávateľmi hodnoty, pričom ich držba alebo používanie počas určitého obdobia predstavuje pre ekonomického vlastníka prínos alebo viacnásobný prínos. Sú prostriedkom prenosu hodnoty z jedného účtovného obdobia do ďalšieho účtovného obdobia. Uvedené prínosy sa zaúčtujú prostredníctvom platieb, ktorými sú zvyčajne obeživo a prevoditeľné vklady.

Finančná pohľadávka je právo veriteľa na platbu alebo sériu platieb od dlžníka. Finančné pohľadávky sú finančnými aktívami, ku ktorým existujú zodpovedajúce záväzky. Majetkové účasti a akcie alebo podielové listy investičných fondov sa považujú za finančné aktívum so zodpovedajúcim záväzkom, hoci pohľadávka držiteľa voči korporácii nie je určená pevnou sumou.

Záväzky vznikajú, keď je dlžník povinný poskytnúť veriteľovi platbu alebo sériu platieb. Zlato v prútoch ako zložka menového zlata, ktoré držia menové orgány ako rezervné aktívum, sa považuje za finančné aktívum, aj keď držiteľ nemá pohľadávku voči iným určeným jednotkám. Pre zlato v prútoch neexistujú zodpovedajúce pasíva.

- ***Podmienené aktíva a podmienené pasíva***

Podmienené aktíva a podmienené pasíva predstavujú dohody, na základe ktorých jedna strana je povinná poskytnúť platbu alebo sériu platieb inej jednotke iba v prípade, ak sú splnené určité špecifické podmienky.

Keďže podmienené aktíva a podmienené pasíva nezakladajú nepodmienené povinnosti, nepovažujú sa za finančné aktíva a pasíva.

Podmienené aktíva a podmienené pasíva zahŕňajú:

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivát 2018, ISSN 1336-5711, 3/2018

- jednorazové záruky za platbu tretích strán, pretože platba sa vyžaduje iba v prípade nesplnenia finančného záväzku dlžníka;
- úverové prísluby, ktorými sa poskytuje záruka, že sa finančné prostriedky sprístupnia, ale žiadne finančné aktívum neexistuje až do momentu ich skutočného poskytnutia;
- akreditívy, ktoré predstavujú prísluby platby podmienené predložením určitých dokumentov, ktoré sú špecifikované v zmluve;
- úverové linky, ktoré sú príslubmi úverov určenému zákazníkovi až do výšky stanoveného limitu;
- upísané zmenkové emisné poukážky (note issuance facility – NIF), ktoré poskytujú záruku, že potenciálny dlžník bude schopný predat' krátkodobé dlhové cenné papiere nazývané zmenky a že banka, ktorá tento nástroj vytvorila, odkúpi všetky zmenky, ktoré sa nepredajú na trhu, alebo poskytne preddavky v zodpovedajúcej hodnote, a
- nároky na dôchodok v rámci dávково definovaných zamestnávateľských dôchodkových schém nefinancovaných z fondov verejnej správy alebo penzijných fondov sociálneho zabezpečenia. Tieto nároky na dôchodok, ktoré k danému dátumu vznikli v sociálnom poistení, a nie priamo v hlavných účtoch, sa zaznamenávajú v doplnkovej tabuľke.

Medzi podmienené aktíva a podmienené pasíva nepatria:

- rezervy poistných, penzijných a štandardizovaných schém záruk;
- finančné deriváty, kde samotné dohody majú trhovú hodnotu, pretože sú obchodovateľné alebo sa môžu realizovať na trhu.

Hoci sa podmienené aktíva a podmienené pasíva nezaznamenávajú v systéme účtov, sú dôležité pre tvorbu opatrení a analytické účely a informácie o nich je potrebné zbierať a uvádzať vo forme dodatočných údajov. Hoci sa v súvislosti s podmienenými aktívami a podmienenými pasívami nemusia uskutočniť žiadne platby, vysoká úroveň podmienených aktív a pasív môže znamenať neželanú úroveň rizika na strane jednotiek, ktoré ich poskytli.

❖ *Zaznamenanie záruk v systéme*

Záruky sú dohody, v rámci ktorých sa ručiteľ zaväzuje veriteľovi, že mu v prípade nesplnenia finančného záväzku dlžníka nahradí stratu, ktorú by veriteľ inak utrpel. Za poskytnutie záruky sa často platí poplatok.

Rozlišujú sa tri rôzne typy záruk, ktoré sa vzťahujú len na záruky poskytnuté v prípade finančných aktív. Nenavrhuje sa žiadny osobitý spôsob zaznamenania záruk poskytovaných vo forme výrobných záruk alebo iných foriem záruky.

Ide o **tri typy záruk**:

- záruky poskytnuté vo forme finančného derivátu, ako napríklad swap na kreditné zlyhanie. Takéto deriváty sú založené na riziku zlyhania podkladových finančných aktív a nie sú prepojené s individuálnymi pôžičkami ani dlhovými cennými papiermi;
- štandardizované záruky sa poskytujú vo veľkých množstvách zvyčajne na dosť malé sumy. Príkladmi sú záruky za vývozné úvery alebo záruky za študentské pôžičky. Hoci je výška pravdepodobnosti uplatnenia niektorej zo štandardizovaných záruk neistá, skutočnosť, že existuje množstvo podobných záruk, znamená, že možno spoľahlivo odhadnúť počet uplatnených záruk. Štandardizované záruky sa zaznamenávajú ako záruky, z ktorých vznikajú finančné aktíva, a nie ako podmienené aktíva;
- jednorazové záruky, pri ktorých súvisiace riziko nemožno vypočítať so žiadnym stupňom presnosti z dôvodu chýbajúcich informácií o podobných prípadoch.

Poskytnutie jednorazovej záruky sa považuje za podmienené aktívum alebo podmienené pasívum a nezaznamenáva sa ako finančné aktívum alebo pasívum.

❖ **Kategórie finančných aktív a pasív**

V systéme národných účtov ESA 2010 rozlišujeme *osem kategórií finančných aktív*:

- FA. 1** menové zlato a zvláštne práva čerpania;
- FA. 2** obeživo a vklady;
- FA. 3** dlhové cenné papiere;
- FA. 4** pôžičky;
- FA. 5** majetkové účasti a akcie alebo podielové listy investičných fondov;
- FA. 6** poisťné, penzijné a štandardizované schémy záruk;
- FA. 7** finančné deriváty a opcie na akcie pre zamestnancov;
- FA. 8** ostatné pohľadávky/závazky.

Každé finančné aktívum má protihodnotu na strane pasív s výnimkou zlata v prútoch, ktoré je zložkou menového zlata v držbe menových orgánov ako rezervné aktívum a ktoré je zaradené do kategórie menového zlata a zvláštnych práv čerpania. S prihliadnutím na túto výnimku sa rozlišuje osem kategórií pasív, ktorým na druhej strane zodpovedajú kategórie finančných aktív.

Klasifikácia finančných transakcií zodpovedá klasifikácii finančných aktív a pasív. Rozlišuje sa *osem kategórií finančných transakcií* týkajúcich sa:

- FT. 1** menového zlata a zvláštnych práv čerpania;
- FT. 2** obeživa a vkladov;
- FT. 3** dlhových cenných papierov;
- FT. 4** pôžičiek;
- FT. 5** majetkových účastí a akcií alebo podielových listov investičných fondov;
- FT. 6** poisťných, penzijných a štandardizovaných schém záruk;
- FT. 7** finančných derivátov a opcií na akcie pre zamestnancov;
- FT. 8** ostatných pohľadávok/závazkov.

Vzhľadom na symetriu v počte finančných aktív a pasív sa pojem „nástroj“ používa vo vzťahu k aspektom finančných transakcií tak na strane aktív, ako aj na strane pasív. Jeho použitie neznamená rozšírenie rozsahu finančných aktív a pasív zahrnutím mimo súvahových položiek, ktoré sa niekedy v menových a finančných štatistikách opisujú ako finančné nástroje.

❖ **Súvahové účty, finančný účet a ostatné toky**

V súvahe sú zaznamenané držané finančné aktíva a nevyrovnané pasíva k určitému časovému momentu. Finančné transakcie majú za následok zmeny medzi počiatočnou a konečnou súvahou.

K zmenám medzi počiatočnou a konečnou súvahou však dochádza aj z dôvodu ostatných tokov, ktoré nie sú interakciami medzi inštitucionálnymi jednotkami na základe vzájomnej dohody. Ostatné toky, ktoré sa vzťahujú na finančné aktíva a pasíva, sú rozčlenené na precenenie finančných aktív a pasív a zmeny objemu finančných aktív a pasív, ktoré

nevznikajú z finančných transakcií. Precenenia sa zaznamenávajú na účte precenenia a zmeny objemu na účte ostatných zmien objemu aktív.

Finančný účet je posledným účtom v postupnosti účtov, v ktorom sa zaznamenávajú transakcie. Finančný účet nemá bilančnú položku, ktorá sa prenáša do ďalšieho účtu. Bilančnou položkou finančného účtu – čistých prírastkov finančných aktív mínus čistý prírastok pasív – sú čisté poskytnuté pôžičky (+) alebo čisté prijaté pôžičky (–).

Bilančná položka finančného účtu je koncepčne identická s bilančnou položkou kapitálového účtu. V praxi sa medzi nimi zvyčajne vyskytuje diskrepancia, t. j. nesúlad a veľký rozdiel, pretože sú vypočítavané na základe odlišných štatistických údajov.

❖ **Oceňovanie**

Finančné transakcie sa zaznamenávajú v hodnote transakcie, t. j. v hodnotách vyjadrených v národnej mene, v ktorej sa príslušné finančné aktíva a/alebo pasíva vytvorili, zrušili, vymieňali alebo prevzali medzi inštitucionálnymi jednotkami za komerčných podmienok.

Finančné transakcie a im zodpovedajúce súvzťažné finančné alebo nefinančné transakcie sa zaznamenávajú v rovnakej transakčnej hodnote.

Existujú tri možnosti zaznamenávania:

- finančná transakcia má za následok platbu v národnej mene: hodnota transakcie sa rovná vymieňanej sume;
- finančná transakcia je transakciou v cudzej mene a jej zodpovedajúca súvzťažná transakcia nie je transakciou v národnej mene: hodnota transakcie sa rovná sume prepočítanej do národnej meny pri trhovom kurze v čase, keď sa platba uskutočňuje, a
- ani finančná transakcia, ani jej zodpovedajúca súvzťažná transakcia nie sú transakciou v hotovosti alebo prostredníctvom iných spôsobov platby: hodnotou transakcie je aktuálna trhovú hodnota finančných aktív a/alebo pasív, ktorých sa transakcia týka.

Hodnota transakcie sa vzťahuje na špecifickú finančnú transakciu a jej zodpovedajúcu súvzťažnú transakciu. Z hľadiska koncepcie je hodnota transakcie odlišná od hodnoty stanovenej na trhu, objektívnej trhovej ceny alebo ceny, ktorou sa má vyjadriť zovšeobecnenie cien pre skupinu podobných finančných aktív a/alebo pasív. Avšak v prípadoch, keď súvzťažná transakcia k finančnej transakcii je napríklad transfer, a preto sa finančná transakcia môže realizovať za iných ako výlučne komerčných podmienok, sa za hodnotu transakcie považuje aktuálna trhovú hodnota finančných aktív a/alebo pasív, ktorých sa transakcia týka.

Hodnota transakcie nezahŕňa poplatky za službu, poplatky, provízie alebo podobné platby za služby poskytované pri realizácii transakcií; takéto položky sa majú zaznamenávať ako platby za služby. Vylúčené sú takisto dane z finančných transakcií, ktoré sa považujú za dane zo služieb v rámci daní z produktov. Keď v rámci finančnej transakcie vzniknú nové záväzky, hodnota transakcie sa rovná výške prijatého záväzku bez vopred zaplatených úrokov. Podobne v prípade zániku záväzku musí hodnota transakcie zodpovedať zníženiu záväzkov tak pre veriteľa, ako aj pre dlžníka.

❖ **Zaznamenávanie finančných transakcií v čistej a hrubej hodnote**

Zaznamenávanie finančných transakcií v čistej hodnote znamená, že nadobudnutie finančných aktív sa vyjadruje bez úbytku finančných aktív a že vznik pasív sa vyjadruje bez splátok pasív.

Finančné transakcie môžu byť vyjadrené v čistej hodnote pre finančné aktíva s rôznymi vlastnosťami a s rôznymi dlžníkmi alebo veriteľmi za predpokladu, že patria do rovnakej kategórie alebo subkategórie.

Zaznamenávanie finančných transakcií v hrubej hodnote znamená, že nadobudnutie a úbytok finančných aktív, ako aj vznik a splátky pasív sa vyjadrujú osobitne.

Zaznamenávanie finančných transakcií v hrubej hodnote vyjadruje rovnakú hodnotu čistých poskytnutých a čistých prijatých pôžičiek ako v prípade, keby sa finančné transakcie zaznamenávali v čistej hodnote.

Finančné transakcie sa majú zaznamenávať v hrubej hodnote v prípadoch podrobných analýz finančného trhu.

❖ **Konsolidácia**

Konsolidácia na finančnom účte sa vzťahuje na proces vylučovania transakcií s finančnými aktívami v rámci danej skupiny inštitucionálnych jednotiek so zodpovedajúcimi súvzťažnými transakciami na strane pasív v rámci rovnakej skupiny inštitucionálnych jednotiek.

Konsolidáciu možno vykonať na úrovni celej národnej ekonomiky, inštitucionálnych sektorov alebo subsektorov. Finančný účet zahraničia je *a priori* konsolidovaný, pretože sa zaznamenávajú iba transakcie nerezidentských inštitucionálnych jednotiek s rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami.

Na rôzne druhy analýz sa hodia rôzne úrovne konsolidácie. Napríklad:

- Konsolidácia finančného účtu za celú národnú ekonomiku kladie dôraz na finančné transakcie tejto ekonomiky s nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, pretože všetky finančné transakcie medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami sa navzájom vylučujú pri konsolidácii.
- Konsolidácia medzi sektormi umožňuje zistiť celkové finančné transakcie medzi sektormi s čistými poskytnutými pôžičkami a sektormi s čistými prijatými pôžičkami.
- Konsolidácia na úrovni subsektora finančných korporácií môže poskytnúť oveľa viac podrobnejších údajov o finančnom sprostredkovaní a umožní napríklad identifikáciu transakcií peňažných finančných inštitúcií s inými finančnými korporáciami, ako aj s inými rezidentskými sektormi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami.
- Ďalšou oblasťou, kde môže byť konsolidácia na úrovni subsektora zaujímavá, je sektor verejnej správy, pretože transakcie medzi rôznymi subsektormi verejnej správy nie sú vylúčené.

Účtovné položky v systéme ESA 2010 nie sú spravidla konsolidované, pretože na konsolidáciu finančného účtu sú potrebné informácie o zodpovedajúcich zoskupeniach inštitucionálnych jednotiek na druhej strane. To si vyžaduje údaje o finančných transakciách na báze „od koho komu“. Napríklad zostavenie konsolidovaných pasív sektora verejnej správy si vyžaduje rozlišovať v prípade držiteľov pasív sektora verejnej správy medzi držiteľmi patriacimi do sektora verejnej správy a ostatnými inštitucionálnymi jednotkami.

❖ **Očistenie**

Očistenie je konsolidáciou na úrovni jednej inštitucionálnej jednotky, pri ktorej sa účtovné položky na oboch stranách účtu pre rovnakú transakčnú položku navzájom vylučujú. Očistenie sa nevykonáva, pokiaľ chýbajú údaje zo zdrojov.

Možno rozlišovať rôzne stupne očistenia podľa toho, ako sa transakcie s pasívami odpočítavajú od transakcií s finančnými aktívami pre rovnakú kategóriu alebo subkategóriu finančných aktív.

Ak jedno oddelenie inštitucionálnej jednotky nakúpi dlhopisy emitované iným oddelením rovnakej inštitucionálnej jednotky, na finančnom účte jednotky sa nezaznamená transakcia ako nadobudnutie pohľadávky jedného oddelenia voči druhému oddeleniu. Transakcia sa zaznamená ako zánik pasív, a nie ako nadobudnutie konsolidujúcich sa aktív. Takéto finančné nástroje sa považujú za nástroje vyjadrené v čistej hodnote. Aby sa dodržali právne predpisy vykazovania, očistenie sa nevykonáva, ak je potrebné zaznamenať finančný nástroj tak na strane aktív, ako aj na strane pasív.

Je možné, že očisteniu sa nebude dať vyhnúť v prípade transakcií inštitucionálnej jednotky s finančnými derivátmi, kde zvyčajne nie sú dostupné osobitné údaje o transakciách s aktívami a pasívami. Je preto vhodné vyjadriť tieto transakcie v čistej hodnote, pretože hodnota pozície finančných derivátov sa môže meniť, t. j. z pohľadávky sa môže stať záväzok, pretože hodnota podkladového nástroja derivátového kontraktu sa mení vo vzťahu k cene vyjadrenej v kontrakte.

❖ *Účtovné pravidlá pre finančné transakcie*

Poštvojný zápis je postup účtovania, pri ktorom sa každá transakcia týkajúca sa dvoch inštitucionálnych jednotiek zaznamenáva dvakrát pre každú jednotku. Napríklad výmena výrobkov za hotovosť medzi podnikmi sa zaznamená na účte produkcie aj finančnom účte každej jednotky. Poštvojný účtovanie zaisťuje symetriu vykazovania zúčastnených inštitucionálnych jednotiek a konzistentnosť účtov.

Finančná transakcia má vždy zodpovedajúcu súvzťažnú transakciu. Touto súvzťažnou transakciou môže byť iná finančná transakcia alebo nefinančná transakcia.

V prípade, keď sú transakcia a jej súvzťažná transakcia obe finančnými transakciami, menia portfólio finančných aktív a pasív a môžu takisto zmeniť celkovú výšku finančných aktív a pasív inštitucionálnych jednotiek, avšak nemenia výšku poskytnutých/prijatých čistých pôžičiek alebo čistého majetku.

Súvzťažnou transakciou k finančnej transakcii môže byť nefinančná transakcia, ako napríklad transakcia s produktmi, rozdeľovacia transakcia alebo transakcia s nefinančnými neprodukovanými aktívami. V prípadoch, kde zodpovedajúca súvzťažná transakcia k finančnej transakcii nie je finančnou transakciou, mení sa výška čistých poskytnutých/prijatých pôžičiek inštitucionálnych jednotiek.

❖ *Finančná transakcia so zodpovedajúcou súvzťažnou transakciou vo forme bežného alebo kapitálového transferu*

Súvzťažnou transakciou k finančnej transakcii môže byť transfer. V tomto prípade finančná transakcia predstavuje zmenu vlastníctva finančného aktíva alebo prevzatie záväzku dlžníka, známe ako prevzatie dlhu, alebo súčasný zánik finančného aktíva a jemu zodpovedajúcej protihodnoty na strane záväzkov, známe ako zrušenie alebo odpustenie dlhu. Prevzatie dlhu a zrušenie dlhu sú kapitálové transfery a zaznamenávajú sa na kapitálovom účte.

Ak vlastník kvázikorporácie prevezme záväzky kvázikorporácie alebo zruší finančné pohľadávky voči kvázikorporácii, zodpovedajúcou súvzťažnou transakciou k prevzatíu dlhu alebo zrušeniu dlhu je transakcia s majetkovými účasťami. Keď je však cieľom operácie úhrada naakumulovaných strát alebo výnimočne veľkej straty alebo sa vykonáva v súvislosti s

trvalými stratami, vtedy sa operácia klasifikuje ako nefinančná transakcia – kapitálový alebo bežný transfer.

Ak vláda zruší alebo prevezme dlh od verejnej korporácie, ktorá ako inštitucionálna jednotka v systéme zanikne, nezaznamenáva sa žiadna transakcia na kapitálovom účte ani finančnom účte. V tomto prípade sa tok zaznamenáva na účte ostatných zmien objemu aktív.

Ak vláda zruší alebo prevezme dlh verejnej korporácie ako súčasť procesu privatizácie, ktorá sa má ukončiť v krátkom časovom horizonte, súvzťažná transakcia je transakcia s majetkovými účasťami až do celkovej výšky príjmov z privatizácie. Inými slovami, zrušenie alebo prevzatie dlhu verejnej korporácie vládou sa považuje za dočasné navýšenie jej majetkovej účasti v korporácii. Privatizácia znamená vzdanie sa kontroly nad uvedenou verejnou korporáciou predajom majetkovej účasti. Takéto zrušenie alebo prevzatie dlhu má za následok zvýšenie vlastného kapitálu verejnej korporácie aj bez emisie majetkových účastí.

Odpísanie alebo zníženie hodnoty nedobytných pohľadávok veriteľmi a jednostranné zrušenie záväzku dlžníkom, známe ako odmietnutie zaplatiť dlh, nie sú transakcie, pretože pri nich nedochádza k interakcii medzi inštitucionálnymi jednotkami na základe vzájomnej dohody. Odpísanie alebo zníženie hodnoty nedobytných pohľadávok veriteľmi sa zaznamenáva na účte ostatných zmien objemu aktív.

❖ *Finančná transakcia so súvzťažnou transakciou vo forme dôchodku z majetku*

Súvzťažnou transakciou k finančnej transakcii môže byť dôchodok z majetku.

Úroky sú pohľadávky veriteľov a záväzky dlžníkov z určitých druhov finančných pohľadávok klasifikovaných do kategórií menové zlato a zvláštne práva čerpania, obehivo a vklady, dlhové cenné papiere, pôžičky a ostatné pohľadávky/záväzky.

Úrok sa zaznamená tak, ako prirastá veriteľovi postupom času zo zostatkovej istiny. Súvzťažnou transakciou k zaznamenaniu úrokov je finančná transakcia, ktorou sa vytvára finančná pohľadávka veriteľa voči dlžníkovi. Akumulácia úrokov sa zaznamenáva na finančnom účte spolu s finančným nástrojom, na ktorý sa vzťahuje. Výsledkom tejto finančnej transakcie je to, že úrok sa reinvestuje. Skutočná platba úrokov sa nezaznamenáva ako úroky, ale ako transakcia s obehivom a vkladmi, ktorej zodpovedá ekvivalentné splatenie relevantného aktíva, ktorým sa znižuje čistá finančná pohľadávka veriteľa voči dlžníkovi.

Nezaplatenie pripísaných úrokov v čase splatnosti vedie k nedoplatku úrokov. Keďže sa zaznamenáva pripísaný úrok, nezaplatené úroky nemenia celkovú sumu finančných aktív a pasív.

Dôchodok korporácií sa skladá z dividend, výberov dôchodkov z kvázikorporácií, reinvestovaných ziskov z priamych zahraničných investícií a nerozdelených ziskov domácich podnikov. Výsledkom súvzťažnej finančnej transakcie v prípade reinvestovaných ziskov je to, že dôchodok z majetku sa reinvestuje v podniku s priamymi investíciami.

Dividendy sa zaznamenávajú ako investičný dôchodok v čase, keď sa akcie začínajú kótovať bez dividend. To isté platí v prípade výberov z dôchodkov kvázikorporácií. Odlišne sa zaznamenávajú mimoriadne vysoké dividendy alebo výbery, ktoré nie sú v súlade s obvyklou výškou dividend, ktoré sú k dispozícii na rozdelenie vlastníkom korporácie. Takéto nadmerné rozdelenie zisku sa na finančnom účte zaznamenáva ako výber majetkovej účasti, a nie ako investičný dôchodok.

Dôchodok z majetku z titulu investičných fondov po odpočítaní prislúchajúcich nákladov na správu určený akcionárom, hoci aj nerozdelený, sa zaznamenáva na účte dôchodkov z majetku so zodpovedajúcim súvzťažným zápisom na finančnom účte na položke majetkové

účasti a akcie alebo podielové listy investičných fondov. Výsledkom je to, že ešte nerozdelený dôchodok určený akcionárom sa zaznamenáva ako reinvestovaný do fondu.

Investičný dôchodok je určený pre držiteľov poistiek, držiteľov nárokov na dôchodok a držiteľov akcií investičných fondov. Bez ohľadu na sumu skutočne rozdelenú poisťovacou korporáciou, penzijným fondom alebo investičným fondom sa celá suma investičného dôchodku, ktorý prijala poisťovacia korporácia alebo fond, zaznamenáva ako rozdelená medzi držiteľov poistiek alebo držiteľov akcií. Suma, ktorá nebola v skutočnosti rozdelená, sa zaznamenáva na finančnom účte ako reinvestícia.

❖ *Čas zaznamenania finančných transakcií a im zodpovedajúcich súvzťažných transakcií*

Finančné transakcie a im zodpovedajúce súvzťažné transakcie sa zaznamenávajú v rovnakom čase. Ak je zodpovedajúcou súvzťažnou transakciou k finančnej transakcii nefinančná transakcia, obe sa zaznamenávajú v čase, keď dôjde k nefinančnej transakcii. Napríklad ak predaj výrobkov alebo služieb vedie k vzniku obchodného úveru, má sa táto finančná transakcia zaznamenať, keď sa vykonajú záznamy na príslušnom nefinančnom účte, keď dôjde k prevodu vlastníckeho práva k výrobkom alebo keď sa poskytne služba.

Ak je zodpovedajúcou súvzťažnou transakciou k finančnej transakcii transakcia finančná, Existujú tri možnosti zaznamenania finančných transakcií a im zodpovedajúcich súvzťažných transakcií:

- obidve finančné transakcie sú transakciami v hotovosti alebo prostredníctvom iných platobných prostriedkov: zaznamenávajú sa v čase, keď sa vykoná prvá platba;
- iba jedna z dvoch finančných transakcií je transakciou v hotovosti alebo prostredníctvom iných platobných prostriedkov: zaznamenávajú sa v čase, keď sa vykoná platba, a
- žiadna z dvoch finančných transakcií nie je transakciou v hotovosti alebo prostredníctvom iných platobných prostriedkov: zaznamenávajú sa v čase, keď sa vykoná prvá finančná transakcia.

❖ **Finančný účet „od koho komu“**

Finančný účet „od koho komu“ alebo finančný účet podľa dlžníka/veriteľa je rozšírením nekonsolidovaného finančného účtu. Je trojrozmerným zobrazením finančných transakcií, kde sú zobrazené obe strany transakcie, ako aj podstata finančného nástroja, ktorým sa realizuje transakcia.

Toto zobrazenie poskytuje informácie o vzťahoch medzi dlžníkom a veriteľom a je v súlade s finančnou súvahou „od koho komu“. Neposkytuje informácie o inštitucionálnych jednotkách, ktoré finančné aktíva predávali alebo od ktorých boli finančné aktíva nakúpené. To isté platí aj pre zodpovedajúce transakcie s pasívami. Finančný účet „od koho komu“ je takisto známy ako matica toku finančných prostriedkov.

Na základe princípu poštvořného účtovníctva má finančný účet „od koho komu“ tri dimenzie: kategóriu finančného nástroja, sektor dlžníka a sektor veriteľa. *Finančný účet „od koho komu“ si vyžaduje trojrozmerné tabuľky, ktoré sú rozčlenené podľa finančného nástroja, dlžníka a veriteľa. Takéto tabuľky znázorňujú finančné transakcie križovo klasifikované podľa sektora dlžníkov a sektora veriteľov. Tabuľky možno zostaviť pre všetky kategórie finančných nástrojov.*

Finančný účet „od koho komu“ umožňuje analyzovať, kto financuje koho, v akej sume a akým finančným aktívom. Poskytuje odpovede na otázky typu:

- Ktoré sektory sú zodpovedajúcou protistranou k čistým prírastkom finančných aktív alebo k čistému vzniku pasív v inštitucionálnom sektore?
- S ktorými korporáciami spolupracuje sektor verejnej správy?
- V akej hodnote nadobudli rezidentské sektory a zahraničie dlhové cenné papiere (bez úbytkov), ktoré vydala (v čistej hodnote) verejná správa, finančné a nefinančné korporácie a zahraničie?

Záver

V tejto časti príspevkov sme sa podrobnejšie zamerali na všeobecné charakteristiky finančných transakcií, ktoré predstavujú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami. v rámci systému národných účtov ESA 2010. V ďalšej časti príspevkov rozoberieme podrobnú klasifikáciu finančných transakcií podľa kategórie.

Použitá literatúra:

1. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
2. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 549/2013

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com